

Μνήμων

Τόμ. 3 (1973)

Τ Ο Μ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ: Αί δυτικές πηγαι διά την έναντι των Νορμανδών πολιτικήν του Κωνσταντίνου Γ' Δούκα ● ALEXANDRA V. PETALA: La Naissance du Nouvel État Grec vue par la Presse Toulousaine ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΚΥΡΚΟΥ: Δύο ανθρωπολογικές θέσεις στο σοφιστή Αντιφόντα ● ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Χειρόγραφα Μοναστηρίων της Ήλειας ● ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ: Μετασηματιστική ανάλυσις των συμπληρωματικών προτάσεων της νέας Έλληνικής γλώσσης ● ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ: Συμβολή εις την έρευναν της Νεολιθικής Θεσσαλίας ● ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ: Ποικίλα κριτικά ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ: Μελανόμορφα άγγειά εκ Κεφαλληνίας.

Α Θ Η Ν Α Ι 1 9 7 3

ΑΙ ΔΥΤΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΝΟΡΜΑΝΔΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι' ΔΟΥΚΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

doi: [10.12681/mnimon.141](https://doi.org/10.12681/mnimon.141)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ Κ. (1973). ΑΙ ΔΥΤΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΝΟΡΜΑΝΔΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι' ΔΟΥΚΑ. *Μνήμων*, 3, 1–14. <https://doi.org/10.12681/mnimon.141>

ΑΙ ΔΥΤΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΝΟΡΜΑΝΔΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι΄ ΔΟΥΚΑ

Αἱ βυζαντιναὶ πηγαί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δυτικάς, ἐλαχίστας καὶ διόλου εὐνοϊκὰς εἰδήσεις παρέχουν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Ι΄ Δούκα αἴτινες ἀφοροῦν εἰς τοὺς Οὐζοὺς καὶ τοὺς Σελτζούκους Τούρκους. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ Σκυλίτζης - Κεδρηνός¹ ἀλλ' αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας παρέχει οὗτος περὶ τῶν πραγμάτων τῆς κάτω Ἰταλίας, ἀφίστανται ἐν πολλοῖς τῆς πραγματικότητος, τῆς ἀποστάσεως, ἀσφαλῶς, μὴ ἐπιτρεπούσης εἰς τὸν συγγραφέα τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς καταστάσεως. Ἡ μελέτη τῶν δυτικῶν πηγῶν² ὁμῶς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐπέδειξεν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τῶν βυζαντινῶν κτήσεων ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, αἱ ὁποῖαι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐδοκιμάζοντο ἕνεκα τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Νορμανδῶν εἰσβολῶν³, κυρίως τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου⁴, καὶ δὲν ἐφείσθη χρημάτων⁵, ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ὅστις δὲν ἦτο ἄλλος εἰμὴ ἡ ἐκδίωξις τῶν Νορμανδῶν ἐξ αὐτῆς.

Ὡς γνωστόν, ὁ Κωνσταντῖνος Ι΄ Δούκας ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1059, ὅτε ἐπὶ μὲν τοῦ θρόνου

1) Σκυλίτζης - Κεδρηνός, Σύνοψις Ἱστοριῶν, Βόννη, 1839, τόμ. 2, σελ. 720 - 723.

2) *Chronicon breve Northmannicon*, ἐν L. A. Muratori, *Rerum Italicarum Scriptores*, τόμ. 5, *Chronicon ignotivivis Barenensis*, ἐν L. A. Muratori, *Rerum Italicarum Scriptores*, τόμ. 5. *Amato di Montecassino, Storia de' Normanni vulgarizzata in antico francese*, ἐκδ. V. de Bartholomaeis ἐν *Fonti per la storia d'Italia*, Ρώμη 1935, Benzoni, *Ad Heinricum IV imperatorem*, ἐκδ. K. Pertz ἐν *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*, τόμ. 11.

3) Τοὺς πρώτους Νορμανδοὺς ἐν Ἰταλίᾳ συναντῶμεν κατὰ τὸ ἔτος 1016 ὡς προσκυνητὰς τῆς μονῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ εἰς τὸ ὄρος Γάργανον. Περὶ τῶν περὶ τὴν ἀφίξιν τῶν Νορμανδῶν παραδόσεων ἰδὲ E. Joranson, *The inception of the career of the Normans in Italy* ἐν «*Speculum*», τόμ. 23 (1948), σελ. 721.

4) Ἰδὲ Σκυλίτζην - Κεδρηνόν, τόμ. 2, σελ. 721.

5) Σύγκρινε τὰ ὑπὸ τοῦ Ζωναρά, Ἐπιτομὴ Ἱστορίας, Βόννη, 1841 - 44, XVII, 8, 15 - 22 περὶ φιλοχρηματίας τοῦ αὐτοκράτορος μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Benzoni, II, 12 καὶ III, 1, 3 περὶ γενναιοδωρίας αὐτοῦ παραδιδόμενα.

της Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας εὕρισκετο ὁ ἀνήλικος υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου Γ' Ἑρρίκος Δ' ⁶, τοῦ δὲ λογγοβαρδικοῦ κράτους τοῦ Σαλέρνου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ πρίγκιψ Γιζούλφος Β'. Τὸν παπικὸν θρόνον κατεῖχεν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1059 ὁ πάπας Νικόλαος Β', ὁ ἀπὸ Φλωρεντίας Γεράρδος, ἀκολουθῶν φιλονορμανδικὴν πολιτικὴν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν προκάτοχόν του Στέφανον Θ'. Οὗτος ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Μέλφης, κατ' Αὐγουστον τοῦ 1059, περιέβαλεν ἐπισήμως, ὡς ὑποτελεῖς τῆς Ἁγίας Ἐδρας, τοὺς Νορμανδούς ἡγέτας Ριχάρδον καὶ Ροβέρτον Γυισκάρδον, τὸν μὲν πρῶτον ὡς πρίγκιπα Καπύης, τὸν δὲ δευτέρον ὡς δοῦκα Ἀπουλίας, Καλαβρίας καὶ Σικελίας, παραχωρήσας καὶ ἀναγνώρισας οὕτω εἰς αὐτοὺς τὴν κατοχὴν ἐδαφῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν ⁷. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Νικολάου ἐπηρέασεν ἀναμφιβόλως τὰ μέγιστα τὸν Κωνσταντῖνον Ι' καὶ τὸν ᾠδήγησεν εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεως περὶ ἐνεργοῦ ἀντιμετωπίσεως τοῦ νορμανδικοῦ κινδύνου τόσον διὰ τῆς στρατιωτικῆς ὅσον καὶ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ. Ἡ παροῦσα μελέτη σκοπὸν ἀκριβῶς ἔχει νὰ καταστήσῃ εὐρύτερον γνωστὰς τὰς διπλωματικὰς ἐνεργείας τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς παραδίδου ἀυτὰς αἱ δυτικαὶ πηγαί.

Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἀπέβλεπον εἰς τὴν σύναψιν συμμαχίας ⁸ μετὰ παραγόντων ἐχόντων συμφέρον καὶ δυναμένων νὰ πολεμήσουν τοὺς Νορμανδούς. Οὕτω ὁ Κωνσταντῖνος Ι' Δούκας ἐπέδιώξε τὴν κατὰ τῶν Νορμανδῶν σύναψιν συμμαχίας μετὰ τῆς Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τῇ μεσολαβήσῃ τῆς Ἁγίας Ἐδρας, ἤλθε δὲ εἰς συμφωνίαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ μετὰ τοῦ πρίγκιπος τοῦ Σαλέρνου Γιζούλφου Β'.

Ἡ εὐκαιρία ἐδόθη, ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Νικολάου Β', ἐπισυμβάντα τὴν 27ην Ἰουλίου 1061, ἑκατέρω τῶν ἐν Ρώμῃ ἀντιμαχομένων μερίδων παρουσίασε τὸν ὑποψήφιόν της διὰ τὸν παπικὸν θρό-

6) Τὸν Ἑρρίκου Γ', θανόντα κατὰ τὸ ἔτος 1056, διεδέχθη ὁ ἐξαετής μόλις υἱὸς του Ἑρρίκος Δ'. Οὗτος ἐπετροπέδετο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, αὐτοκρατείας Ἀγνῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1062 ὑπὸ συμβουλίου ἐπισκόπων τῆς χώρας του.

7) *Idè F. Chalandon, Histoire de la domination normande en Italie et en Sicile*, Παρίσιοι, 1907 (φωτοανατύπωσις Ν. Ὑόρκη, 1960), τόμ. 1, σελ. 170 καὶ J. Gay, *L'Italie méridionale et l'empire byzantin depuis l'avènement de Basile 1er jusqu'à la prise de Bari par les Normands (867 - 1071)*, Παρίσιοι, 1904 (φωτοανατύπωσις Ν. Ὑόρκη, ἄ. ἔ.), τόμ. 2, σελ. 518.

8) Ἡ τακτικὴ τῶν συμμαχιῶν ἦτο προσφιλές εἰς τὸν Δούκα. Πβλ. Τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας Κυρίου Ἰωάννου λόγος εἰς τὸν βασιλέα Κύριον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ἔκδ. Ἀλεξ. Λαυριώτου ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ», τόμ. 20 (1900), σελ. 358 «Ὁὗτος τοῦ Ὀννικοῦ γένους στρατεύσαντος καθ' ἡμῶν, ποίους δ' πλοῖς ἐχρησάτο; ποίους δὲ ἤθροισε συμμάχους, πρῆσβείας εἰς ἔθνη στέλλων καὶ θησαυροὺς χρημάτων ἐξαναλίσκων, καὶ πένητας προφάσει τοῦ πολέμου ἐξουχίζων, ...».

νον. Ἡ μερίς τῶν μεταρρυθμιστῶν⁹ με ἀρχηγὸν τὸν ἀρχιδιάκονον Χίλδεβρανδ, μετέπειτα πάπαν Γρηγόριον Ζ', ἐφαρμόζουσα τὸ περὶ ἐκλογῆς παπῶν διάταγμα τοῦ 1059 καὶ ἔχουσα τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ριχάρδου τῆς Καπύης, ἐξέλεξε τὴν 30ὴν Σεπτεμβρίου 1061 τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως Λούκκας Ἄνσελμον ὡς πάπαν Ἀλέξανδρον Β'. Οὗτος ἐνεθρονίσθη τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τῆ βοηθεία τῶν Νορμανδῶν. Ἡ ἑτέρα μερίς, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Ρώμης, ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸν Ἑρρίκον Δ' τὰ ἐμβλήματα τοῦ πατρικίου¹⁰, αἰτοῦσα συγχρόνως ἀπὸ τὴν ἀσκοῦσαν τὴν ἀντιβασιλείαν αὐτοκράτειραν Ἀγνήν, ὅπως ὑποδείξῃ αὐτῇ τὸν μέλλοντα πάπαν. Ἡ Ἀγνή ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βασιλείας τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1061, παρουσίᾳ Λομβαρδῶν καὶ Γερμανῶν ἐπισκόπων καὶ μελῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας, ἐξέλεξε πάπαν τὸν ἐπίσκοπον Πάρμας Κάδαλον ὡς Ὀνώριον Β'. Ἀπεστάλη δὲ εἰς τὴν Ρώμην ὁ ὁπαδός του καὶ πιστὸς τῆς γερμανικῆς αὐλῆς ἐπίσκοπος τῆς πόλεως τοῦ Πεδεμοντίου Ἄλβας Βένζων (Alba - Benzo)¹¹, ὅπως συγκεντρώσῃ ὁπαδοὺς καὶ προετοιμάσῃ τὰ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ὀνωρίου Β' εἰς τὴν Αἰωνίαν Πόλιν¹².

9) Αἱ ἐν τῇ Δυτ. Ἐκκλησίᾳ μεταρρυθμίσεις ἀφώρων εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς σιμωνίας, εἰς τὴν ἀγαμίαν τοῦ κλήρου καὶ εἰς τὸν τρόπον ἐκλογῆς τοῦ πάπα. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 29ης Ἀπριλίου 1059 ὀρίσθη ὅπως ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ εἶναι ἔργον ἀποκλειστικῶς τῶν καρδιναλίων καὶ οὐχὶ πλεον τοῦ αὐτοκράτορος εἰς δὴ ἀπονέμεται ἡ ὀφειλομένη τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς «salvo debito honore et reverentia dilecti nostri filii Henrici» *Chronicon Hugonis monachi Virdunensis et Divionensis abbatis Flaviacensis* ἐν *M. G. H. SS*, τόμ. 11, σελ. 408.

10) Πβλ. *F. Gregorovius, History of the City of Rome in the Middle Ages*, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς γερμανικῆς ἐκδόσεως ὑπὸ *A. Hamilton*, 2α ἐκδ. Ν. Ὑόρκη, 1967, τόμ. 4, 1, σελ. 126.

11) Περὶ τοῦ Βένζωνος καὶ τοῦ ἔργου του ἰδὲ *K. J. C. Will, Benzos Panegyricus auf Heinrich IV mit besonderer Rücksicht auf Kirchenstreit zwischen Alexander II und Honorius II und das Concil zu Mantua*, Μαρβούργον, 1856 — *A n t. H e g e r t*, *Quae fides sid adhibenda narrationi Benzonis de discordia ecclesiastica annorum 1061 - 1064. Dissertatio historica*, Βόννη, 1886 — *T h. L i n d n e r*, *Benzos Panegyricus auf Heinrich IV und der Kirchenstreit zwischen Alexander II und Cadalus von Parma* ἐν «*Forschungen zur deutschen Geschichte*» τόμ. 6 (1866) — *Hu. Lehmgrübner, Benzo von Alba. Sein Leben und seine Schrift, Dissertation*, Βερολίνον, 1886 — *M. M a n i t i u s*, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters, ἐπανεκδόσις Μόναχον*, 1964, τόμ. 3, σελ. 454-57. Περὶ τοῦ Βένζωνος εἰς τὴν γερμανικὴν αὐλὴν ἰδὲ *M. v o n K n o n a u*, *Jahrbücher des deutschen Reiches unter Heinrich IV und Heinrich V*, Λειψία, 1890 - 1894, τόμ. 1, σελ. 247.

12) Οὗτος ἀφίχθη εἰς Ρώμην κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1061. Πβλ. *L. v o n H e i n e m a n n* *Geschichte der Normannen in Unteritalien und Sizilien*, Λειψία, 1894, τόμ. 1, σελ. 235.

Πρὸς τὸν Ὀνώριον Β', μέσῳ τοῦ Βένζωνος, ἀπηυθύνθη ὁ Κωνσταντίνος Ι' Δούκας. Ἡ ἔκβασις τῶν ἐνεργειῶν του ἐκείνων ἐπιηρέασθη ἀπὸ τὴν ἐπακολουθήσασαν μεταξὺ τῶν δύο παπῶν διαμάχην καὶ τὴν ἔναντι αὐτῶν ἐφαρμοσθεῖσαν ὑπὸ τῆς γερμανικῆς αὐλῆς πολιτικὴν. Πῶς ὁμως ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου καὶ πόθεν ἐγνώριζε τὸν Βένζωνα; Θὰ ἦτο παράτολμον, ἐὰν διεβλέπομεν σχέσιν τινὰ μεταξὺ τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης τοῦ Δούκα, δηλ. νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς τὸν Βένζωνα καὶ τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1060 ἐπιχειρηθέντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ταξιδίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σαλτσβούργου Γεβχάρδου (Gebhard), ὡς παραδίδει αὐτὸ ἡ Vita Gebhardi; ¹³.

«Rex Henricus Pertholdum quandam sui erroris consentaneum in cubile Salzpurgensis ecclesiae ingressit, qui et eiusdem ecclesiae thesaurum ditissimum dissipavit et multa nostrae Admuntensis ecclesiae ornamenta cum nonnullis sanctorum pignoribus diripuit, ipsum vero locum nostrum fere ad solitudinem redegit. Inter cetera preciosa, quae tunc temporis idem intrusus seu exepiscopus nobis abstulit, rationale unum ex auro et gemmis preciosissimis intextum aureis catenulis dependens, pene mille margarum precio estimatum, quod imperator Graeciae fundatori nostro Gebhardo archiepiscopo dum legatione caesaris illo functus filium eius baptizasset pro munere donaverat, iussit praefatus Pertholdus exproxi militibus suis hoc largiturus». Ὁ Γεβχάρδος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεσταλμένος τοῦ γερμανοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Δ'. Ἡ πηγὴ βεβαίως δὲν ἀναφέρει ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδίου τοῦ διατελέσαντος γραμματέως τῆς γερμανικῆς αὐλῆς. Δὲν εἶναι ὁμως δυνατόν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου εἰς Κωνσταντινούπολιν ¹⁴, νὰ μὴ συνεζητήθησαν θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἰδίως τὸ θέμα τῶν νορμανδικῶν κατακτήσεων ἐν κάτω Ἰταλίᾳ.

13) Ὁ Βένζων διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς ὑποστηρίζοντας τὸν Ἀλέξανδρον Β' Νορμανδοῦς καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι συμμαχία τις μετὰ τὸ Βυζάντιον κατ' αὐτῶν θὰ τοὺς προῦξένοι δυσκολίας καὶ ἂν τοὺς ἠμπόδιζεν ἀπὸ τοῦ νὰ βοηθήσουν τὸν Ἀλέξανδρον Β'. Πβλ. L. von Heinemann, αὐτόθι.

14) Vita Gebhardi ἐν M. G. H. SS, τόμ. 11, σελ. 35. Περὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Σαλτσβούργου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἰδὲ W. Ohnsorge, Die Byzanzreise des Erzbischofs Gebhard von Salzburg und das päpstliche Schisma im Jahre 1062 ἐν Abendland und Byzanz, (φωτοαντύπωση Bad Homburg, 1963). Ὁ ἐρευνητὴς ὀρθῶς τοποθετεῖ τὸ ταξίδιον κατὰ τὴν τὴν περίοδον τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Ι' τοῦ Δούκα καὶ θέτει ὡς terminus post quem τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1060, διότι μόνον μετὰ τὸ ἔτος αὐτὸ εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαρξίς πορφυρογεννήτου υἱοῦ εἰς τὸν Δούκα. Πβλ. Zωναράν, XVIII, 9, 19-21, Μιχαήλ Γλυκᾶν, Βίβλος Χρονική, Βόννη, 1836, σελ. 606, Σκυλίτζην-Κεδρηνόβ, τόμ. 2, σ. 659, Μιχαήλ Ψελλόν, Χρονογραφία, Παρίσιοι, 1928, τόμ. 2, σελ. 148.

Ὅπωςδὴποτε ὁ Δούκας θὰ ἔμαθε περὶ τῶν πραγμάτων τῆς γερμανικῆς αὐλῆς καὶ τῶν προσώπων τῶν ἐδρισκομένων καὶ ἰσχυόντων ἐν αὐτῇ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Βένζων, ὅστις διὰ τοῦ ἔργου τοῦ ad Heinricum διέσωσε λίαν ἐνδιαφερούσας πληροφορίες περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου.

Αἱ ἐνέργειαι ἐκεῖναι τοῦ Δούκα συνοψίζονται εἰς τὴν ἀποστολὴν δύο ἐπιστολῶν¹⁵, τῆς πρώτης πρὸς τὸν Ὀνώριον Β' καὶ τῆς δευτέρας πρὸς τοὺς Ὀνώριον Β' καὶ Βένζωνα. Τούτων εἶχε προηγηθῆ ἐπιστολὴ τοῦ πλουσίου ἐμπόρου τῆς πόλεως Ἀμάφης «πατρικίου» Πανταλέοντος (Pantaleo)¹⁶ πρὸς τὸν ἐν Ρώμῃ ἐδρισκόμενον Βένζωνα καὶ τοὺς λοιποὺς ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας ὑποστηρικτὰς τοῦ Ὀνωρίου Β'.

Σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς διαπραγματεύσεις ἐκεῖνας ἔπαιξεν ὁ «πατρικίος» Πανταλέων, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς παρατάξεως τοῦ Ὀνωρίου Β'. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν του¹⁷ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἄλβας, σταλεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1062, ὁ Πανταλέων ἀναφέρεται εἰς τὴν σύμπνοιαν, ἣ ὁποία ἐπεκράτει ποτὲ μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων, Ἑλληνας καὶ Γερμανοῦ, τῇ μεσολαβῆσει τοῦ πάπα, καὶ εἰς τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν, ἣ ὁποία ἐπεκράτει τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας εἰς κάτω Ἰταλίαν ἐξ αἰτίας τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες κατέστησαν πανίσχυροὶ ἐνῶ ἀρχικῶς ἦσαν ὑπηρέται τῶν Ρωμαίων, πρὸς τοῦτοις δὲ συμβουλεύει, ὅπως ἀπεσταλμένος εἰς Γερμανίαν παρακινήσῃ τοὺς συμβούλους τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως νὰ ἀποφα-

15) Περὶ τῆς ἀθηντικότητος τῶν ἐπιστολῶν ἰδὲ K. P e r t z, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 595 — T h. L i n d n e r, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 514 — F. C h a l a n d o n, ἐνθ' ἀνωτ., τόμ. 1, σελ. 214, σημ. 5 — J. G a y, ἐνθ' ἀνωτ., τόμ. 2, σελ. 528, 530, M. v o n K n o n a u, ἐνθ' ἀνωτ., τόμ. 1, σελ. 250 σημ. 25 καὶ σελ. 260 σημ. 40 — W. O h n s o r g e, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 353 — F r. D ö l g e r, Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reichs, Μόναχον Βερολίνον, 1925, μέρος 2, ἀρ. 952, 953 — F. B a i x, ἄρθρον Cadalus ἐν Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, τόμ. 11, στ. 68. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐπιστολῶν ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀποστείλει, κατὰ τὴν μαρτυρίαν πάντοτε τοῦ Βένζωνος, πολὺτιμα δῶρα εἰς τὸν Ἑρρίκον Δ' εἰς ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς χρόνον. «Basileus autem Constantinus misit tibi signa similia, videlicet de sudario Domini, de cruce, simulque de corona spinea» I, 17.

16) Ἡ ἐμπορικὴ πόλις Ἀμάφη διετῆρει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Βυζαντίου. Περὶ τοῦ Πανταλέοντος καὶ τοῦ τίτλου τοῦ πατρικίου εἰς Ἀμάφην ἰδὲ κυρίως A. H o f m e i s t e r, Der Übersetzer Johannes und das Geschlecht Comitiss Mauronis in Amalfi ἐν «Historische Vierteljahrsschrift», τόμ. 27 (1932), σελ. 225 κ. ἑ. Περὶ τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Πανταλέοντος διὰ τῆς συμμαχίας Κωνσταντίνου Γ' Δούκα, Ὀνωρίου Β' καὶ Ἑρρίκου Δ' ἰδὲ E. P o n t i e r i, Tra i Normanni nell' Italia meridionale, 2α ἔκδ. Νεάπολις, 1964, σελ. 338.

17) Benzo, II, 7.

σίσουν τὴν ἐκδίωξιν τῶν Νορμανδῶν, ἐνθ' ὃ ἴδιος ὑπόσχεται νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα παρὰ τῷ Κωνσταντίνῳ Ι΄ Δούκα, ὅπως ὁ τελευταῖος ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὸν Ἑρρίκον Δ΄. Ἄρα γε ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἀπέστειλε τὴν ἐπιστολὴν ὁ Πανταλέων ἣ εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος ; Οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τούτου· οὔτε καὶ ἐὰν καὶ εἰς ποίας ἐνεργείας προέβῃ οὗτος παρὰ τῷ Δούκα. Ἀκόμῃ ἐκ τῶν παρατιδομένων ὑπὸ τοῦ Βένζωνος δὲν εἶναι σαφές, ἐὰν ὁ Πανταλέων εὐρίσκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν τὴν ἐπιστολὴν ἢ εἰς Ἰταλίαν. Ἐὰν εὐρίσκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀποκλίνομεν πρὸς τὴν ἄποψιν αὐτὴν¹⁸, δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Γεβχάρδον ἀμέτοχον τῆς ὄλης ὑποθέσεως. Ἡ ἀποστολὴ ἐξ ἄλλου, ὀλίγον ἀργότερον, τῶν δύο ἐπιστολῶν τοῦ Κωνσταντίνου Ι΄ Δούκα ἐνισχύει τὴν ἄποψιν περὶ συγκαταθέσεως τοῦ αὐτοκράτορος.

Κατὰ ταῦτα, ὅτε ὁ Ὀνώριος Β΄ εὐρίσκετο εἰς Τούσκουλον¹⁹, κατὰ

18) Πβλ. A m a t o d i M o n t e c a s s i n o, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 209, σημ. 1 ὅπου ὁ de Bartholomaeis γράφει La lettera è certamente scritta da Costantinopoli perché in fine l'autore dice : «ego hyschyron basileum...». Ἀντιθέτως ὁ H e i n e m a n n, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 236 ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ Πανταλέων ἔστειλε τὴν ἐπιστολὴν ἐξ Ἰταλίας καὶ κατόπιν ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ πρίγκιπος Γιζούλφου Β΄. Ὅμως ὁ Ἀμάτος (Amato), ὁ παραδίδων περὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ πρίγκιπος εἰς Κωνσταντινούπολιν, οὐδόλως ἀναφέρει τὸν Πανταλέοντα εἰς τὴν συνοδείαν αὐτοῦ.

19) Ὁ Ὀνώριος Β΄, μετὰ τὴν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βασιλείας ἐκλογὴν του, μετέβη ἐκ Γερμανίας εἰς Πάρμαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βολωνίαν καὶ Σούτριον, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν τὴν 25ην Μαρτίου 1062 οἱ ὄπαδοί του μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βένζωνα. Ἀπ' ἐκεῖ ἐβάδισαν ἐναντίον τῆς Ρώμης καὶ συγκρουσθέντες μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄ ἐνίκησαν αὐτόν· μὴ κατορθώσαντες ὁμοῦ νὰ γίνουσι κύριοι ὀλοκλήρου τῆς πόλεως τῆς Ρώμης παρὰ μόνον τμήματος αὐτῆς, τῆς Λεονίνης (14 Ἀπριλίου) ἠναγκάσθησαν νὰ μεταθέσουν τὸ στρατόπεδόν των εἰς τοὺς ἀγρούς τοῦ Νέρωνος καὶ κατόπιν εἰς Τούσκουλον ὅπου ἐπεσκέφθησαν τὸν Ὀνώριον Β΄ οἱ πρέσβεις τοῦ Βυζαντίου. Περαιτέρω ἠ ἀφιξίς εἰς Ρώμην τοῦ δουκὸς τῆς Λωρραίνης Γοδεφρίδου, εὐνοοῦντος τὸν Ἀλέξανδρον Β΄ καὶ ἡ μεσολάβησις τούτου εἰς τὴν διαμάχην τῶν δύο παπῶν, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ πεισθοῦν νὰ ἀποσυρθοῦν ἀμφότεροι εἰς τὰς ἐδρας τῶν ἐπισκοπῶν των μέχρι ρυθμίσεως τοῦ θέματος. Ἡ σύνοδος τῆς Αὐγούστης (27 Ὀκτωβρίου 1062) τεθεῖσα ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου Κολωνίας Ἄννωνος (Anno), ἰσχύοντος τότε ἐν τῇ γερμανικῇ αὐτῇ ἀνεγνώρισεν ὡς πάπαν τὸν Ἀλέξανδρον Β΄, ὅστις ἐπανήλθεν εἰς Ρώμην τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1063. Εἰς τὴν Ρώμην ὁμοῦ ἐπέστρεψε κατόπιν συμβουλῆς τοῦ ἐπισκόπου Βρέμης Ἀδαλβέρτου καὶ ὁ Ὀνώριος Β΄, ἀντίπαπας πλέον, καὶ ἐπανήρχισαν αἱ συγκρούσεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ τελευταίου ὑποστηριζομένου, ὡς καὶ πρότερον, ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος Β΄ ἤδρευεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ, ὁ δὲ Ὀνώριος Β΄ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἀγ. Ἀγγέλου. F. G r e g o r i u s, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. 4, 1, σελ. 132 - 143,

τὸ τέλος Ἀπριλίου μὲ ἀρχὰς Μαΐου τοῦ ἔτους 1062, ἐνεφανίσθησαν, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὰς πληροφορίας τοῦ Βένζωνος, τρεῖς ἀπεσταλμένοι τοῦ Δούκα κομίζοντες ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Ὀνώριον Β'. Ὁ Βένζων, παριστάμενος, κρίνων δὲ ἐκ τῆς ἀμφιέσεως τούτων λέγει ὅτι προήρχοντο ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ὁ Δούκας προέτεινε τὴν σύναψιν συνθήκης φιλίας μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Δ', τῆ μεσολαβῆσει τοῦ Ὀνωρίου Β', μὲ σκοπὸν τὴν ἐκδιώξιν τῶν Νορμανδῶν ἐκ κάτω Ἰταλίας. Πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν σχεδίων ἦτο διατεθειμένος νὰ δώσῃ τὸν πορφυρογέννητον υἱὸν του ὡς ὄμηρον, γεγονός πρωτοφανὲς διὰ τὴν βυζαντινὴν παράδοσιν, καὶ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἑρρίκου Δ' καὶ τῶν στρατιωτῶν του ἄφθονα οἰκονομικὰ μέσα. Ἡὔχετο τέλος, ὅπως οἱ δύο βασιλεῖς δυνηθῶν νὰ μεταβῶν εἰς τὸν Τάφον τοῦ Κυρίου καὶ ἀπαλειφθέντος τοῦ νορμανδικοῦ μιάσματος ἐπανεέλθῃ ἡ χριστιανικὴ ἐλευθερία. Ἀμφίβολον εἶναι, ἂν τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου προτεινόμενα διεβιάσθησαν εἰς τοὺς συμβούλους τοῦ Ἑρρίκου Δ'. Σημειωτέον, ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1062 τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνγλικοῦ βασιλέως εἶχεν ὁ ἀποκλίνων ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' ἐπίσκοπος Κολωνίας Ἄνων, παραμερισθείσης τῆς βασιλομήτορος Ἀγνῆς. Πάντως ἡ γερμανικὴ αὐτὴ εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν βυζαντινὴν, ἡ ὁποία ἐπέμενε εἰς τὴν χαραχθεῖσαν πολιτικὴν της.

Διὰ τοῦ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1063²⁰ πρὸς αἴτησιν βοήθειας ἀπεσταλμένου του εἰς τὸν Ἑρρίκον Δ' καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βρέμης Ἀδαλβέρτον ὁ Βένζων γνωστοποιεῖ τὴν λήψιν ἐτέρας ἐπιστολῆς (πιττακίου) τοῦ Κωνσταντίνου Ι' Δούκα ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν Ὀνώριον Β' καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Δι' αὐτῆς ὁ αὐτοκράτωρ ἐζήτει ἐκ νέου ἀπὸ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Ἑρρίκου Δ' νὰ πείσῃ αὐτόν, ὅπως κατέλθῃ μετὰ στρατοῦ εἰς Ἀπουλίαν καὶ Καλαβρίαν, ὁ ἴδιος δὲ ὑπέσχετο νὰ παράσχῃ ὄχι μόνον τροφὰς διὰ τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ γενικῶς ἄφθονον οἰκονομικὴν βοήθειαν. Ὁ ἀπεσταλμένος ἐπέστρεψε μετὰ ἐξάμηνον λαβὼν ὑπόσχεσιν ἐκστρατείας, μὴ ἐπιχειρηθείσης ὁμως. Τότε ἀφίχθησαν εἰς Ρώμην καὶ ἐπεσκέφθησαν τὸν Ὀνώριον Β' ἐγκατεστημένον εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἁγ. Ἀγγέλου οἱ «*eminentiores Apuliae et Calabriae gementes sub iugo dominationis normannicae*»²¹, παριστῶντες τοὺς ἐμπόρους καὶ ἔχοντες ὡς ἀρχηγὸν

20) Πβλ. F. Herberhold, Die Angriffe des Cadalus von Parma (Gegenpapst Honorius II) auf Rom in den Jahren 1062 und 1063 ἐν «*Studi Gregoriani*», τόμ. 2 (1947), σελ. 496.

21) Benzo, III, 11.

τὸν γνωστὸν μας Πανταλέοντα. Αἱ προτάσεις, τὰς ὁποίας ἐκόμισαν, ἄγνωστον ἐκ μέρους ποίου, ἦσαν λίαν δελεαστικαὶ διὰ τὰ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἀληθεῖς «*Bareas autem habetis atque alias civitates; isti enim qui mecum sunt tenent claves, earumque urbium possident potestates. Quandocumque et quomodocumque volueritis intrabitis, si fidem quam vobis faciemus nobis facietis*»²² λέγει ὁ Πανταλέον. Πάντως τὴν πρεσβείαν αὐτὴν δέον, ὅπως συσχετίσωμεν πρὸς τὰ στασιαστικὰ κινήματα ὑποτελῶν τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου διὰ τὴν ἔκρηξιν τῶν ὁποίων ἀπὸ Ἀπριλίου 1064 δὲν ἦσαν ἀμέτοχοι οἱ Βυζαντινοί. Τὴν φορὰν αὐτὴν τὰς προτάσεις ἐπεφορτίσθη τὰ διαβιβάζει εἰς τὴν αὐτὴν ὁ ἴδιος ὁ Βένζων, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀδαλβέρτος χαρακτηριστικῶς εἶπεν : «*Tu cognoscis viscera graecorum, nec ignoras qualitates romanorum*»²³. Ὁ Βένζων μετέβη καὶ συνήντησε τὸν βασιλέα Ἑρρίκον Δ' καὶ τὴν αὐτὴν του εἰς τὴν ἐν Σαζωνίᾳ μονὴν τοῦ Κβέδλινμπουργκ, ὅπου ἐπανελάβε τὰς προτάσεις : «*Quaecumque habet et habere potest, pollicetur tibi Constantinus Doclitius, rex Bizanzenus, tamquam si esses porphyrogenitus filius eius. Quidquid enim in epistolis suis legitur, quacumque hora volueris complebitur. Manifestum est igitur quod te Deus amat, et uterque apostolus pro te cottidie clamant. Apulia siquidem atque Calabria apertis portis te praestolantur, rogantes ut vindictam facias de hiis, qui per Romana rura velut iumenta indomita pervagantur*»²⁴. Παρὰ ταῦτα εἰς οὐδὲν ὠφέλησε καὶ αὐτὴ αὕτη ἢ μετάβασις τοῦ Βένζωνος εἰς Κβέδλινμπουργκ διότι οὐδὲν ἔπραξεν ὁ Γερμανὸς βασιλεὺς. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ὀνώριος Β' εἶχε κηρυχθῆ ἔκπτωτος τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Μαντούης (31 Μαΐου 1064), ὑπερισχύσαντος τοῦ ἀντιπάλου του Ἀλεξάνδρου Β'.

Εἰς τὰς ἐνεργείας του νομίζομεν, ὅτι ἐνεθάρρυνε τὸν Κωνσταντῖνον Γ' Δούκα καὶ ἐν ἄλλο γεγονός, ἡ παρουσία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοῦ πρίγκιπος τοῦ Σαλέρνου Γιζούλφου Β'²⁵. Ὁ πρίγκιψ ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1062 προφασιζόμενος προσκόνημα εἰς Ἀγίους Τόπους μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Σαλέρνου Ἀλφانوῦ Α', τοῦ ἐπι-

22) Ἀδτόθι. Περὶ τῶν προτάσεων ἰδὲ Th. Lindner, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 514 καὶ J. Gay, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. 2, σελ. 531.

23) Benzo, III, 19.

24) Benzo, III, 15.

25) Amato di Montecassino, IV, 37-39. Περὶ τοῦ πρίγκιπος τούτου, τῶν σχέσεών του μετὰ τῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν αἰτίων τοῦ ταξιδίου του ἰδὲ M. Schipa, Storia del principato longobardo di Salerno ἐν «Archivio storico per le provincie napoletane», τόμ. 12 (1887), σελ. 554-557.

σκόπου Πρενέστης Βερνάρδου²⁶ καὶ τοῦ γραμματέως του. Καὶ οἱ μὲν ἱεράρχαι συνέχισαν τὸ ταξιδιὸν των, ὁ δὲ Γιζούλφος Β' παρέμεινεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τοῦ ταξιδίου του, ὅστις δὲν ἦτο ἄλλος εἰμὴ ἡ παροχὴ ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος χρηματικῆς βοήθειας πρὸς συγκέντρωσιν στρατοῦ μέλλοντος νὰ πολεμήσῃ τοὺς Νορμανδοὺς καὶ δὴ τὸν Ροβέρτον Γυισκάρδον. Ὁ Γιζούλφος Β' κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐφιλοξενήθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πανταλέοντος, ὅστις ὑπῆρξε καὶ σύμβουλός του²⁷. Ὁ πρίγκιψ ἐπέτυχε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν παροχὴν ἑξήντα (60) κεντηναρίων²⁸ χρυσοῦ, ἐπὶ τῷ ὄρωσθαι παρέμενον ὄμηροι εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς ἐγγυηταὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν συμφωνηθέντων, οἱ δύο ἱεράρχαι ἐπιστρέφοντες ἐξ Ἱεροσολύμων καὶ εἰς τῶν ἀδελφῶν τοῦ πρίγκιπος ἀφικνούμενος ἐξ Ἰταλίας. Ὅτε οἱ ἱεράρχαι ἐπέστρεψαν ἐκ τοῦ ταξιδίου των, ὁ μὲν Βερνάρδος ἠρνήθη νὰ παραμείνῃ ὡς ὄμηρος, ἀσθενήσας ὁμῶς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1063 εἰς μονὴν τῶν Ἀμαλφιτανῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει²⁹, ὁ δὲ Ἀλφανός³⁰ ἀνεχώρησεν ἀργότερον εἰς Ἰταλίαν καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν Ροβέρτον Γυισκάρδον. Ὁ πρίγκιψ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του, κατὰ τὸ 1064, οὐδόλως ἐμερίμνησε διὰ τὴν συγκέντρωσιν στρατοῦ, ὡς ἦτο ἡ συμφωνία μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Γ' Δούκα, εἰμὴ διὰ τὴν κοπὴν ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸν παρασχεθέντος βυζαντινοῦ μεταλλοῦ λιποβαρῶν νομισμάτων³¹. Οὕτω μὴ τηρηθείσης τῆς συμφωνίας ἐκ μέρους τοῦ Γιζούλφου Β'³² αἱ προσπάθειαι τοῦ αὐτοκράτορος εἰς

26) Περὶ τοῦ Ἀλφανοῦ ἰδὲ J. G a y, ἔνθ' ἄνωτ., τόμ. 2, σελ. 596, περὶ δὲ τοῦ Βερνάρδου L. v o n H e i n e m a n n, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 385.

27) A m a t o d i M o n t e c a s s i n o, VIII, 3—G. H e y d, Le colonie commerciali degli italiani in Oriente nel medio evo, Βενετία - Τορίνον, 1866, τόμ. 1, σελ. 5.

28) 1 κεντηνάριον = 100 λίβραι.

29) Τὸ ἐπιτάφιον τούτου, συντεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλφανοῦ, ἰδὲ εἰς M. S c h i p a, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 767. Περὶ τῶν λατινικῶν θρησκευτικῶν ἰδρυμάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰδὲ R. J a n i n, La géographie ecclésiastique de l'empire byzantin. Première partie. Le siège de Constantinople et le patriarcat œcuménique. Tome III. Les églises et les monastères, 2α ἔκδ. Παρίσιοι, 1969, σελ. 570.

30) Ὁ A. L e n t i n i, Sul viaggio Constantinopolitano di Gisulfo di Salerno con l' arcivescovo Alfano ἐν «Atti del 3º congresso internazionale di studi sull' alto Medioevo», 1959, σελ. 437 - 43 ὑποστηρίζει, ὅτι εἶναι ὁ Γιζούλφος Β' ἐκεῖνος ὅστις μετέβη εἰς τὸν Ροβέρτον Γυισκάρδον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς κάτω Ἰταλίαν καὶ οὐχὶ ὁ Ἀλφανός Α'.

31) A m a t o d i M o n t e c a s s i n o, IV, 39.

32) Ὁ M. S c h i p a, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 558 - 559 ἀποδίδει τὴν μὴ τήρησιν

οὐδὲν κατέληξαν καὶ ὑπῆρξε ματαία ἢ παροχὴ τοσοῦτου θησαυροῦ.

Ἄλλ' ἂν αἱ προσπάθειαι πρὸς σύναψιν συμμαχίας τόσον μετὰ τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως ὅσον καὶ μετὰ τοῦ Λογγοβάρδου πρίγκιπος δὲν ἐτελεσφόρησαν, ἐνέργειαι πρὸς ὑποκίνησιν εἰς ἀποστασίαν μικρῶν Νορμανδῶν ἡγεμόνων, ὑποτελῶν τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου, ἔσχον ἐπιτυχίαν. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1064 πράγματι στασιαστικά κινήματα ἐσημειώθησαν εἰς Ἀπουλίαν³³. Τὸ ἴδιον ἔτος ἀφίχθη εἰς Βάριν ὁ κατεπάνω Ἀβουλχαρέ³⁴, ἐνῶ «multi nobiles perrexerunt Perino in Durrachio pro tollendum honores...»³⁵. Ὁ δούξ Περηνός, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀμάτου, ἐπεδίωκε διὰ τῆς διανομῆς χρημάτων, ὅπως προσεταιρισθῆ τοὺς δυσηρεστημένους ὑποτελεῖς τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου ἡγεμόνας³⁶ καὶ ἐπιτύχη οὕτω τὴν καταστροφὴν τοῦ τελευταίου καὶ τὴν ἐπαναγωγὴν τῶν ἀπολεσθεισῶν πόλεων τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Διέθεσε λοιπὸν εἰς αὐτοὺς ἑκατὸν (100) κεντηνάρια χρυσοῦ, ἐνῶ ἔλαβεν ἕξ αὐτῶν συγγενεῖς τῶν³⁷ ὡς ὁμήρους διὰ τὴν τήρησιν τῆς συμφωνίας. Ὅμως οἱ Νορμανδοὶ οὗτοι ἡγεμόνες λαβόντες τὸν θησαυρὸν συνεκέντρωσαν ληστρικά στίφη, τὰ ὁποῖα ἐδήουν καὶ ἀπεγύμνουν τὴν περιοχὴν, χωρὶς νὰ δυνηθοῦν νὰ κυριεύσουν, πάντοτε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀμάτου³⁸, πόλιν ἢ φρούριον ἀνῆκον εἰς τὸν Ροβέρτον Γυισκάρδον, ὁ ὁποῖος τελικῶς ἔλθων ἐκ Καλαβρίας κατῴρθωσε νὰ καταστείλῃ τὰ κινήματα. Οἱ στασιάσαντες ἠναγκάσθησαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον νὰ ὑποταγοῦν, ὁ δὲ Γοζολίνος κατέφυγεν εἰς τὸν δούκα Περηνὸν «...et Gozolino perilavit cum suis at

τῶν συμφωνηθέντων ἐκ μέρους τοῦ Γιζούλφου Β' εἰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἀντιμετώπισεν ἐπιστρέψας εἰς τὸ κράτος του.

33) J. Gay ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. 2, σελ. 534.

34) Σκυλίτζης - Κεδρηνός, τόμ. 2, σελ. 722, *Chronicon ignoti civis Bagensis*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 152.

35) Αὐτόθι. Περί τοῦ Περηνοῦ ἰδὲ Σκυλίτζην - Κεδρηνόν, τόμ. 2, σελ. 722.

36) Οὗτοι ἦσαν ὁ Γοδεφρίδος τοῦ Κονβερσάνο, ὁ Γοζολίνος τῆς Μολφέτα, ὁ Ρογήρος *Toute Bone*, ὁ Ἀμί, υἱὸς τοῦ Γουαλτερίου καὶ ὁ Ἀβελάρδος, ἀνεπιὸς τοῦ Γυισκάρδου υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Οὐμφρέδου. F. Chalandon, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. 1, σελ. 179. Τοῦ ἀνγλικοῦ Ἀβελάρδου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἑρμάννου εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐπιτροπείαν ὁ Ροβέρτος Γυισκάρδος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐμφρέδου. Παρεμέρισεν ὁμοῦ τούτους καὶ ἐσφετερίσθη τὸ ἀξίωμα τοῦ δουκὸς κατὰ τὸ ἔτος 1057.

37) Δύο υἱοὺς τοῦ Γοζολίνου, τὴν κόρην τοῦ Ρογήρου, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμί καὶ τὸν Ἑρμάννον. *Amato di Montecassino*, V, 4.

38) Αὐτόθι.

Perino»³⁹. Ὁ Γοζολίνος, συμφώνως πρὸς τὰς δυτικάς πηγὰς⁴⁰, ἐτιμήθη ἰδιαίτερος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1071 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ναυτικῆς ἐπικουρίας τῆς σταλείσης ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου πολιορκουμένην Βάριν. Ὁ δούξ Περηνὸς ἰδὼν τὴν τοιαύτην τροπὴν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ χρήματα τῆς αὐτοκρατορίας κατασπαταλῶμενα ἀπέστειλε τοὺς δμήρους εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ νὰ ἀπολογηθοῦν διὰ τὴν κακὴν χρῆσιν τῶν χρημάτων.

Ἐξ ὧν ἀνωτέρω ἐξετέθησαν συνάγεται, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Γ' Δούκας ἀνέπτυξε παραλλήλως πρὸς τὴν στρατιωτικὴν, μὴ ἐξεταζομένην ἐνταῦθα, καὶ διπλωματικὴν δραστηριότητα ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ νορμανδικοῦ κινδύνου ἐν κάτω Ἰταλίᾳ. Προσεπάθησε νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς δυσηρεστημένους ἐκ τῆς κρατούσης καταστάσεως ἄρχοντας καὶ ὑποσχόμενος εἰς αὐτοὺς βοήθειαν, κυρίως οἰκονομικὴν, νὰ τοὺς κινήσῃ κατὰ τῶν Νορμανδῶν, ἔχων, ὡς φαίνεται, ἐπίγνωσιν τῆς ἀνεπαρκείας τῆς ἐκ τοῦ Βυζαντίου ἀποστελλομένης στρατιωτικῆς βοήθειας. Νομίζομεν ὅτι ἀπώτερος σκοπὸς τῆς βυζαντινῆς πολιτικῆς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἔκαρποφύρουν αἱ προσπάθειαι τῆς, ἦτο ἡ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ Βυζαντινῶν, Γερμανῶν, Λογγοβάρδων καὶ Ἀγίας Ἐδρας ἀντιμετώπισις τῶν Νορμανδῶν εἰσβολῶν. Ὅμως αἱ ἀναμειχθεῖσαι προσωπικότητες ἀπεδείχθησαν κατώτεραι τῶν περιστάσεων· αἱ προσπάθειαι δέ, δυστυχῶς, εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν καὶ οὕτω μετὰ τὸ Ρήγιον, πρωτεύουσαν τῆς Καλαβρίας, εὑρισκομένην εἰς χεῖρας τῶν Νορμανδῶν ἀπὸ τοῦ 1060, ἡ Βάρις, πρωτεύουσα τῆς Ἀπουλίας καὶ τελευταία βυζαντινὴ κτῆσις ἐν κάτω Ἰταλίᾳ περιήλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου, κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1071. Κατὰ τὸ 1077 ὁ Ροβέρτος Γυισκάρδος εἰσηλθε νικητῆς εἰς τὸ Σαλέρνον, πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τοῦ Γιζούλφου Β'.

Περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ Βένζωνος ὡς ἱστορικοῦ συγγραφέως καὶ τῶν ἐπιστολῶν, μετάφρασιν τῶν ὁποίων παραθέτομεν κατωτέρω, πολλὰ ἐγράφησαν. Ἄλλοι τῶν μελετητῶν τάσσουνται ὑπὲρ τῆς ἀθεντικότητος

39) *Chronicon ignoti civis Barensis*, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 152. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ χρονικὸν θέτει τὴν μετάβασιν τοῦ Γοζολίνου εἰς Δυρράχιον κατὰ τὸ ἔτος 1064. Ὅμως κρίνομεν ὀρθότερον νὰ θέσωμεν αὐτὴν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ καταστολὴν τῶν κινήματων. Πβλ. G. Baist, *Zur Kritik der Normanngeschichte des Amatus von Monte Cassino* ἐν «*Forschungen zur deutschen Geschichte*», τόμ. 24 (1884) σελ. 322.

40) *Gaufridus Malaterra, De rebus gestis Rogerii Calabriae et Siciliae comitis et Roberti Guiscardi ducis fratris eius*, ἔκδ. E. Pontieri ἐν *R.I.S.* τόμ., 5. Βολώνια, 1928, II, 43 καὶ *Guillaume de Pouille, La geste de Robert Guiscard*, ἔκδ. Marg. Mathieu, Παλέρμον, 1961, III, 117 κ. ἑ.

των ἐπιστολῶν,⁴¹ ἐνθ' ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ κείμενον παρηλλάχθη ὑπὸ τοῦ Βένζωνος⁴². Δὲν συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ O. Delarc, ὅστις θεωρεῖ αὐτὰς ἀποκρύφους⁴³. Τὸ γεγονός, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων συγγραψάντων περὶ τῶν ἰδίων προσώπων καὶ πραγμάτων κάμνει μνεῖαν αὐτῶν, οὐδόλως μᾶς ὑποχρεοῖ νὰ θεωρήσωμεν αὐτὰς μυθεύματα, πλάσματα τῆς φαντασίας τοῦ Βένζωνος ἐξυπηρετοῦντα ἀπλῶς καὶ μόνον τὰς ἐπιδιώξεις του. Αἱ ἐπιστολαὶ ἐστάλησαν. Ὁ Βένζων διατηρήσας τὸν πυρῆνα τῶν προτάσεων περὶ συνάψεως συμμαχίας καὶ παροχῆς οικονομικῆς βοήθειας ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, παρήλλαξε τὸ κείμενον ἐπὶ τὸ πρὸς αὐτὸν συμφερότερον, παρουσιάσας τὰς προτάσεις πλέον δελεαστικὰς. Ἐξ ἄλλου, ἢ παρέλευσις χρονικοῦ διαστήματος πλέον τῆς εἰκοσαετίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν διεδραματίσθησαν τὰ γεγονότα μέχρι τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου⁴⁴ δικαιολογεῖ μικρὰν τινα σύγχυσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Βένζωνος ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ διατύπωσιν τοῦ κειμένου τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιστολῶν.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Benzo, Ad Heinricum IV imperatorem, II, 12 ἐν M.G.H. SS, τόμ. 11, σ. 617.

Ὁ Κωνσταντίνος Δοκλίτιος¹, βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπευθύνει χαιρετισμὸν πρὸς τὸν Πατριάρχην² τῆς Ρώμης, τὸν διὰ βα-

41) F. Baix, ἐνθ' ἄνωτ., στ. 68.

42) F. Chalandon, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. 1, σελ. 214, σημ. 5 — J. Gay, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. 2, σελ. 528, 530 — Th. Lindner, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 514 — Fr. Dölger, ἐνθ' ἄνωτ. μέρος 2, ἀρ. 952, 953 — W. Ohnsorge, Das Zweikaiserproblem im früheren Mittelalter, Hildesheim, 1947, σελ. 82.

43) O. Delarc, Les Normands en Italie depuis les premières invasions jusqu' à l'avènement de S. Grégoire VII, Παρίσιοι, 1883, σελ. 495.

44) Τοῦτο ἐγράφη μετὰ τὸ ἔτος 1085, ἔτος θανάτου τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ', διὰ τὸν ὅποιον γράφει ὁ Βένζων : «Caetera quis nescit? depulsus ab Urbe pu-trescit» VII, 2.

1) Constantinus Doclitius, Constantinopolis basileus (sic). Ὁ Βένζων εἰς τὸ ἔργον του, ἀναφερόμενος εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ἀποδίδει τοὺς τίτλους rex Bizanzenus III, 25 καὶ Constantinopolis basileus III, 11. Ἡ ὀνομασία imperator Constantinopolitanus διὰ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου ἀπαντᾷ πρῶτον εἰς τὰ Annales Regni Francorum, ἔτος 821 ἐν M.G.H. Scriptores rerum germanicarum in usum scholarum, Ἄννόβερν, 1895, (ἀνατύπωσις 1958).

2) Περὶ τοῦ τίτλου τοῦ πατριάρχου ἰδὲ Du Cange, Glossarium mediae et infimae Latinitatis, (φωτοανατύπωσις τῆς ἐκδόσεως 1883-87) Γκράτς, 1954, τόμ. 6.

σιλικῆς πράξεως ἀναδειχθέντα ὑπέρτατον τῆς ἐκκλησίας τῆς οἰκουμένης. Ἡ ρωμαϊκὴ φρόνησις ἢ ἐκπηγάζουσα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἡμῶν καταγωγῆς, ἢ ὁποία ἦνθησεν ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου Ὅθωνος, κατὰ τοὺς παρόντας καιροὺς οὕτως ἐξησθένησεν³ ὥστε νὰ ἀνέχηται ὅπως οἱ Νορμανδοὶ γίνωνται συμμέτοχοι τῆς ἐξουσίας. Διότι ἤδη σφετερίζονται τὰ αὐτοκρατορικὰ δικαιώματα ὅπως τῆς μὴ νομίμου ἐκλογῆς⁴ τοῦ ψευδοπάπα ἐκ Λούκκας. Πρὸς ἐπανόρθωσιν τούτων ἐπιθυμῶ νὰ συνάψω, διὰ τῆς ἰδικῆς σου ἐμπίστου χειρός, σύμφωνον αἰωνίου φιλίας μετὰ τοῦ παιδὸς Ἑρρίκου, τοῦ Ρωμαίου βασιλέως. Διότι καὶ ἐγὼ Ρωμαῖός εἰμι καὶ τοιουτοτρόπως ἡμεῖς Ρωμαῖοι ἀμφοτέροι ἐν ἐσμέν ὑπὸ σὲ τὸν κοινὸν πατέρα, δεδεδεμένοι δι' ἀδιασπαστοῦ δεσμοῦ ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐπὶ τούτῳ θὰ δώσω εἰς αὐτὸν δμηρον τὸν υἱὸν μου τὸν πορφυρογέννητον⁵ καὶ ὄλον τὸν θησαυρόν μου ἵνα τὸν χρησιμοποιήσῃ (ἐν. ὁ βασιλεὺς) ὡς ἐπιθυμεῖ πρὸς χρῆσιν ἰδικήν του καὶ τῶν στρατιωτῶν του μέχρις ὅτου δοθῆ εἰς ἡμᾶς ἢ εὐκαιρία, σοῦ προδρόμου, νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸν Τάφον τοῦ Κυρίου⁶ καί, καθαρθέντος τοῦ μιάσματος τῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν⁷, ἐπαυανθήσῃ ἡ χριστιανικὴ πίστις μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. Σὺ

3) Ἀναμφιβόλως ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐπὶ Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου σχέσεις ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ ἐπελθὸν μεταξὺ αὐτῶν σχίσμα τοῦ ἔτους 1054.

4) Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, οἱ ὑπὸ τὸν Ριχάρδον Νορμανδοὶ ἐτάχθησαν ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' καὶ ἐβοήθησαν τοῦτον σημαντικῶς εἰς τὴν μετὰ τοῦ Ὀνωρίου Β' διαμάχην του.

5) Ὁ Κωνσταντῖνος Γ' Δούκας εἶχε τρεῖς υἱοὺς τὸν Μιχαῆλ, τὸν Ἀνδρόνικον καὶ τὸν πορφυρογέννητον Κωνσταντῖνον, ὅστις, καθ' ἦν ἐποχὴν ἐστάλη ἢ ἐπιστολῇ, ἦτο νήπιον. Ἡ πρότασις αὐτῆ τοῦ Δούκα εἶναι λίαν ἀήθης καὶ μετὰ δυσκολίας γίνεται πιστευτῆ. Ὑπ' αὐτὴν διαβλέπομεν πρότασιν ἐπιγαμίας. Εὐκολώτερον θὰ ἐδεχόμεθα πρότασιν συνάψεως συνοικεσίου μεταξὺ τοῦ πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου καὶ πριγκιπισσῆς τινὸς τῆς γερμανικῆς αὐλῆς. Φέρομεν ὡς παράδειγμα τὰς προτάσεις τοῦ Ρωμανοῦ Δ' Διογένοους καὶ Μιχαῆλ Ζ' Δούκα πρὸς τὸν Νορμανδὸν ἡγέτην Ροβέρτον Γυισκάρδον.

6) Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἐννοεῖται ἡ μετάβασις των ὡς προσκυνητῶν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ ὄχι ἰδέα τις ἀναλήψεως «σταυροφορίας» πρὸς ἀπελευθέρωσιν τούτων. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει θὰ εἴχομεν μίαν ἀκόμη ἐπιστολήν, πλὴν τῆς γνωστῆς πλαστῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' πρὸς τὸν Ροβέρτον δοῦκα τῆς Φλάνδρας, ὅπου αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐκφράζει τὴν ἰδέαν σταυροφορίας. Ἄλλ' ἢ ἐν γένει πολιτεία τοῦ Δούκα οὐδὲν μᾶς ἐπιτρέπει τοιαύτην ὑπόθεσιν ἀναλήψεως στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως.

7) et expurgata spurcicia Normannorum sive paganorum. Ἐὰν δὲν πρόκειται περὶ ἀπλοῦ σχήματος λόγου, ὑπὸ τὴν λέξιν pagani πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τοὺς Οὐζοὺς εἰσβαλόντας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ζωναρᾶς, XVIII, 9.

δμως, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, διάδοχε τοῦ μακαρίου Πέτρου, ἐγκλεισον εἰς τὸ στήθος σου τοὺς λόγους τούτους καὶ πράττε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Benzo, Ad Heinricum IV imperatorem, III, 3 ἐνθ' ἄνωτ. σ. 623.

Πρὸς τὸν δεσπότην Κάδαλον, τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, καὶ τὸν Βένζωνα, ἐπίσκοπον Ἑλβας, χαιρετισμόν. Σεῖς οἵτινες εἴσθε οἱ ὑποστηρικταὶ τοῦ παιδὸς βασιλέως, τοῦ κυρίου ὑμῶν Ἑρρίκου, ἐνεργήσατε μετὰ τῶν λοιπῶν πιστῶν Γερμανῶν καὶ Λατίνων⁸, ὅπως κατέλθῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κύριός σας, ὁ βασιλεύς, μεθ' ἑκατὸν χιλιάδων (ἐννοεῖται στρατοῦ) εἰς τὴν Ἀπουλίαν καὶ τὴν Καλαβρίαν καὶ ποιήσῃ ἀναστάτους τὰς πόλεις καὶ τὰ ὄχυρά καὶ πληρώσῃ ταῦτα διὰ στρατιωτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μας θὰ παρέξωμεν τροφὰς ἀδιαλείπτως ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη. Εἰς τὸ πέλαγος τῆς Ἀμάλφης, δηλαδὴ, πλέουν αὐτὴν τὴν στιγμὴν πρὸς βοήθειαν ὑμῶν ἑκατὸν νῆες ἑκατοντάκωποι⁹ πλήρεις τροφῶν δι' ἀνθρώπους καὶ ἵππους· πρὸς τούτοις θὰ ὑπάρξῃ τοιαύτη ἀφθονία χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἐσθήτων ὥστε δυσκόλως νὰ δύναται νὰ συναγωνισθῇ ἡ Ἰταλία μετὰ τῶν κερματιστῶν τῆς καὶ οὕτω νὰ λάβῃ πείραν ἡ Ἰταλία ὅτι εἴμεθα τοιοῦτοι ἐν τῇ πράξει οἴοι καὶ ἐν τῷ λόγῳ.

---

8) Ἐννοεῖ τοὺς ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας ὑποστηρικτὰς τοῦ Ὀνωρίου Β' καὶ πιστοὺς τῆς γερμανικῆς αὐλῆς. Περὶ αὐτῶν ἰδὲ Annales Romaines (1044 - 73) ἐν Liber Pontificalis. ἔκδ. L. Duchesne, Παρίσιοι, 1955 - 57, τόμ. 2, σελ. 336.

9) Ἰδὲ H. Ahrweiler, Byzance et la mer. La marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux VII - XV siècles, Παρίσιοι, 1966, σελ. 413.